

TOKAT İL MERKEZİNDE YAŞAYAN HANEHALKLARININ ŞEKER TÜKETİM DURUMU ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Prof. Dr. Halil ÇIVI

*Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü Tokat
Yard. Doç. Dr. A. Zafer GÜRLER*

*Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü Tokat
Yard. Doç. Dr. Kemal ESENGÜN*

*Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü Tokat
Dr. Osman KARKACIER*

Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü Tokat

ÖZET

İnsanların enerji kaynağı olarak şekere gereksinim duydukları açıktır.

Yıllık şeker tüketimi gelişmiş ülkelerde yıllık 40 kg. civarındadır. Bu rakam Türkiye'de 30 kg'dan daha düşüktür.

Araştırma tesadüfi örneklemeyle seçilmiş ailelerde aylık şeker tüketiminin Tokat ilinde kişi başına 2,37 ve aile başına 1,11 kg. olduğu saptanmıştır. Bu rakamlar Yıllık Türkiye ortalaması olan 27,1 kilograma çok yakın bir değerdir.

SUMMARY

A RESEARCH ON COMSUMPTION OF SUGAR IN TOKAT PROVINCE

It is clear that as an energy source, people need sugar.

The annual sugar consumption per capita in developed countries is about 40 kg. In Turkey this is less than 30 kg.

The research made on randomly selected families shows that monthly sugar consumption per capita is 2.37 kg and 11.1 kg per house. This is very close to the average of 27.1 kg in Turkey.

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Önemi ve Amacı

Dünyadaki bütün insanların enerji kaynağı olarak, şekerli mamullere gereksinimleri ol-

Tokat İl Merkezinde Yaşayan Hanehalklarının Şeker Tüketim Durumu Üzerine Bir Araştırma

Çizelge 1: Türkiye'de ve Diğer Bazı Ülkelerde Şeker Tüketimi (1000 Ton/yıl)

ÜLKELER	86/87	87/88	88/89	89/90	90/91
İngiltere	2461	2510	2558	2533	2506
B. Almanya	3050	3078	3075	3204	3315
Fransa	2218	2118	2111	2089	2117
İtalya	1745	1678	1688	1681	1710
İspanya	1097	1160	1178	1200	1247
Hollanda	780	766	804	810	803
Belçika-Lük.	416	404	456	460	460
Portekiz	336	335	359	356	362
Yunanistan	343	335	356	347	369
Danimarka	242	243	250	251	253
İrlanda	162	173	180	175	173
Türkiye	1482	1657	1536	1641	1321
Bulgaristan	475	475	465	470	425
Sovyetler Bir.	14148	14520	13704	13259	13210
İran	1360	1320	1240	1395	1559
İrak	628	639	635	586	277
Suriye	452	435	412	412	416

Kaynak: Şeker Fabrikaları A.Ş. Faaliyet Raporları, Ankara 1990-91.

duğu bilinmektedir. Bu gün ise bu gereksinimin giderilmesinde kullanılan en yaygın ve önemli tatlandırıcı şekerdir.

Yetişkin bir insan, hiçbir iş yapmadan sadece solunum ve vücut ısısını devam ettirebilmek için vücut ağırlığının her kg'ı başına saatte 1 kilokalori enerji tüketir. Çalışan insanların enerji ihtiyaçları ise, tabiatıyla yapılan işin şekline bağlı olarak, çok değişiktir. Glikoz, şeker ve nişasta gibi karbonhidratların 1 gramı 4.1 kilokalori enerji verir.

Kişi başına şeker tüketimi gelişmiş ülkelerde yılda 40 kg'a yakın olup, Türkiye'de ise bu miktar 30 kg'a henüz ulaşmamıştır. Türkiye'de 1989 yılında kişi başına yıllık şeker tüketimi 27.1 kg olarak gerçekleşmiştir.

1.2. Veri Kaynakları ve Yöntem

Araştırmaya konu olan evren; Tokat ili şehir merkezinde yaşayan hanelerin tamamıdır. Dolayısıyla araştırmanın veri kaynağı Tokat il merkezinin tüm mahallelerinde yaşayan aile birimleridir.

Ancak, 1990 nüfus sayımında; Tokat il merkezi nüfusunun 83 611 kişi olduğu göz önüne alınırsa tüm hanelere ulaşmak mevcut koşullarda olansızdır. Örnekleme alanını belirlemek için il merkezindeki tüm mahallelerin kapsandığı bir örnekleme çalışmasına gidilmiştir.

Örnekleme çalışmasında; Tokat Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğünden sağlanan Tokat Haritası üzerinde yeralan 48 mahalle araştırma kapsamına alınmıştır. Tokat Nüfus Müdür-

Çizelge 2: Şeker Tüketimi (kg)

Kişi Başına Aylık Ortalama Şeker Tüketimi	Hane Başına Aylık Ort. Şeker Tüke.	Kişi Başına Yıllık Tüketim	
		Tokat Merkez	Türkiye Ort.*
2.37	11.1	28.44	27.10

* 1989 yılı değeridir.

Çizelge 3: Hanede Şeker Tüketimini Kısıtlayıcı Nedenler

NEDENLER	%
Şeker Hastalığı Nedeniyle	43.7
Rejim Nedeniyle	37.5
Fiyat yüksek	18.8
	100.0

Çizelge 4: Hanelerde Toz ve Küp Şekerin Tüketim Oranları

ŞEKER CİNSİ	%
Toz	94.22
Küp	39.37
Eşit	5.78

lüğü kayıtlarından ise toplam 21 587 hane belirlenmiştir. (1) (2)

Buna göre % 99 olasılık ve % 10 hata payına göre hesaplanan örnek hacmi $N = 319$ olarak bulunmuştur (3). Örnek hacmine ilişkin bilgiler, "Tokat il Merkezinde Yaşayan Hanehalklarının sosyo-ekonomik Durumu Üzerine Bir Araştırma"3 isimli araştırmamızın 1 Nolu çizelgesinde verilmiştir.

Araştırmanın yapılacağı mahallelerdeki sokak ve hanelerin belirlenmesinde ise tesadüfi örnekleme kullanılmıştır.

Örnekleme çalışması için Tokat Belediyesi'nden sağlanan "Numaralandırma Yönetmeliği Madde 31'e Göre Düzenlenmiş Form Nüfus 1, 1990 Binalar Cetveli"nden her mahalledeki örnek hacmi kadar hane tesadüfi olarak seçilmiştir (4). Hanehalkıyla yapılacak olan anketler 105 sorudan ibaret olup, araştırmanın sonraki aşamalarında yapılacak gıda maddeleri tüketim paternini oluşturmada yardımcı olacak bilgileri de kapsamaktadır.

2. ARAŞTIRMA BULGULARI

İncelenen hanelerde kişi başına düşen aylık şeker tüketimi 2.37 kg, hane başına düşen şeker tüketimi ise 11.1 kg olarak saptanmıştır (Çizelge 2). İlde yıllık kişi başına şeker tüketimi Türkiye ortalamasına (27.1) çok yakındır.

İncelenen hanelerde şeker tüketimini kısıtlayan nedenler araştırılmış ve Çizelge 3'de verilmiştir. Buna göre, şeker (%14.7) tüketimin kısıtlanmasında en önemli etkenin % 43.7 ile şeker hastalığı olduğu, bunu % 37.5 ile rejim faktörünün izlediği belirlenmiştir.

Tokat İl Merkezinde Yaşayan Hanehalklarının Şeker Tüketim Durumu Üzerine Bir Araştırma

Çizelge 5: Hanede Şekerin Kullanım Şekilleri

KULLANIM ŞEKLİ	%
İçeceklerde	42.4
Reçel-Marmelat	23.4
Pasta-Kurabiye	32.2
Diğer	2.0
	100.0

Çizelge 6: Kahvaltıda Şekerli Madde Tüketimi

ŞEKERLİ MADDELER	Oranı %
Reçel	38.5
Bal	27.4
Pekmez	17.8
Tahin Helvası	16.3
TOPLAM	100.0

Hanelerdeki şeker tüketiminin çeşitlerine göre dağılımı çizelge 4'de verilmiştir. Toz şekerin tüketim oranı, % 94.22 ile ilk sırada yer almakta bunu % 39.37 ile küp şeker izlemektedir.

Hanelerde şekerin kullanım şekli incelenmiş ve en fazla kullanımın % 42.4 ile içeceklerle katma ve bunu % 32.2 ile pasta yapımında kullanmanın izlediği saptanmıştır (Çizelge 5).

İncelenen hanelerdeki şekerli mamüllerin tüketim şekli belirlenmiş ve Çizelge 6'da verilmiştir. En fazla tüketilen şekerli mamülün % 38.5 ile reçel olduğu belirlenmiştir. Tokat'ın meyvecilik üretiminde ileri olması ve halkın kendi reçelini kendisi yapma alışkanlıkları reçel yapımını artırmaktadır.

3. SONUÇ

Önemli temel bir gıda maddesi olan şeker tüketimine ilişkin bulgular şu şekilde özetlenebilir. İncelenen hanelerde kişi başına yıllık şeker tüketimi 28.44 kg olarak bulunmuştur. Bu rakamın Türkiye ortalaması olan 27.10 kg'a çok yakın olduğu saptanmıştır. Şekerin en fazla % 42.4 ile tatlandırıcı olarak içeceklerde kullanıldığı, bunu % 32.2 ile pasta ve tatlı yapımının izlediği saptanmıştır.

Tokat il merkezi için elde edilen bu bulgulara, diğer ilçe ve kırsal kesim verileri eklendiği zaman hiç kuşkusuz bu rakamlar daha aşağılara çekilmiş olacaktır. Verilerin Türkiye ortalamasına yakın bulgular vermesi, Tokat il merkezinin, tüketim miktarları açısından bu ortalamada yaşadığını göstermektedir. Ancak kırsal kesimde, özellikle de yüksek rakımlı köylerde halkın gelir ve tüketim düzeyinin daha düşük olduğu kabul edilebilir. Eğer, Tokat ilinin tamamı açısından bir tüketim verileri hesap edilecek olursa, bu araştırmada bulunan değerlerin çok altına inileceği, Tokat il ortalamasının tüketim açısından Türkiye ortalamasının oldukça gerisinde kalacağı söylenebilir.

Tüketimdeki gerilik, üretim ve gelir azlığının doğal bir sonucudur. Gelir düşüklüğünde, üretim ve kalite sorunu kadar pazarlama faktörü de önemli rol oynamaktadır. Tokat, ülke ortalaması açısından, köy toplumu ve cemaat yapısından, kent toplumunun cemiyet yapısına biraz daha uzak kalmıştır. İşsizlik sorunu geniş boyutlardadır. Tarımdaki ölü mevsimle-

rin ve gizli işsizliğin değerlendirilmesi için çabaların artırılması gerekir. Tokat ili genelinde, kalkınmada öncelikli yörelerin ilk sıralarında bulunmaktadır. Bu yapının değiştirilmesi ve Tokat'ın ortalama yaşam düzeyinin il genelinde yükseltilmesi gerekir.

LİTERATÜR

1. Tokat Belediyesi, Fen İşleri Müdürlüğü Kayıtları, Tokat 1991.
2. Tokat Nüfus Müdürlüğü, Tokat İli Konut ve Nüfus Kayıtları Çizelgesi, Tokat, 1990.
3. W.J. Dixon and J. Massey., introduction to Statistical Ed, Mc Growhill Company, Kosakoska, 1969, s. 80.
4. Tokat Belediyesi., "Numaralandırma Yönetmeliği Formu, 1990 Binalar Cetveli", Tokat, 1991.